

اخلاق دین و جامعه خوب

نشر نگاه معاصر

ویراسته‌ی جوزف رونزو

ترجمه‌ی سودابه کریمی

فهرست

- ۷..... نویسندگان □
۱۳..... پیشگفتار □

I. زندگی اخلاقی و امر خوب

- ۳۱..... انواع خوبی (برایان ال. هیلث ویت)
۴۷..... در دفاع از اندیشه زندگی آرمانی (لیندا پترسون)
۵۲..... افلاطون‌گرایی و طبیعت‌گرایی: گزینه‌هایی برای اخلاقیات خدامدار (رابرت ام. آدامز)
۷۸..... در باب بسط اخلاق خداپاورانه جدید (آلن دُناگان)
۹۱..... اخلاقیات ناظر به لذت (جیمز دبلیو. ام. مک‌کلندان پسر)
۱۱۵..... اخلاق و چالش ناواقع‌گرایی دینی (جوزف رونزو)

II. جامعه خوب

- ۱۴۳..... باور دینی و مدنیت اجتماعی (ریچارد جی. مانو)

- ۱۶۰..... اخلاق اجتماعی و خود جمعی
(کارن جی. تورجسن)
- ۱۶۵..... تعارض، جامعه و سرنوشت انسان: اخلاق دینی و برداشت عمومی از اصول اخلاقی
(فیلیپ جی. زُسی، عضوانجمن عیسی)
- ۱۸۰..... سرنوشت یا تکلیف اخلاقی: اولویت با کدام است؟
(کلارک کوچمن)
- ۱۸۷..... مسئولیت فردی و خیر عمومی از منظر ژان پل دوم
(جان لانگان، عضو جماعت عیسی)
- ۲۰۶..... در باب اولویت گناه فردی بر ساختار فاسد در آموزه اجتماعی آیین کاتولیک: یک نقد
(نانسی مورفی)

III. اخلاق و کثرت‌گرایی دینی

- ۲۱۵..... جهان‌شمولی قاعده طلایی
(جان هیک)
- ۲۳۰..... بودیسم و گفت‌وگوی ادیان: پاسخ به چالش شک‌گرایی مادی
(بیکو چانوجو)
- ۲۳۵..... در فضیلت گوش سپردن: نقش اخلاق در گفت‌وگوی بین ادیان از منظر آیین بودا
(بروس سی. هال)
- ۲۴۲..... اخلاق جهانی و گفت‌وگوی بین ادیان از منظر اسلام
(مزمل صدیقی)
- ۲۴۸..... اخلاق و گفت‌وگوی بین ادیان: ملاحظاتی چند در باب گفت‌وگوی جنسیت‌بنیاد
(توا ملترز)

پیشگفتار

ما در عصر کثرت‌گرایی زندگی می‌کنیم، عصری که در آن نه تنها از گوناگونی افراد آگاهیم، بلکه آن را طبیعی و غنابخش نوع بشر نیز می‌دانیم؛ بشری که عمیقاً از توجهات اخلاقی آگاه است و در عین حال به دلیل اختلافات اخلاقی دستخوش شقاق و چندپارگی است. این مجموعه مقالات فصل مشترک این دو موضوع مهم زمان را از منظر دینداران مورد توجه قرار می‌دهد. هر مقاله به نکته مهمی می‌پردازد که نتیجه تأثیر متقابل دین و اخلاق در عصر حاضر است؛ لذا در سراسر این کتاب همواره مسأله کثرت‌گرایی - از دو نوع متمایز، اگرچه مربوط - تکرار می‌شود.

نخستین نوع کثرت‌گرایی، کثرت‌گرایی‌ای است که در درون یک سنت دینی خاص مثلاً مسیحیت، وجود دارد. به رسمیت شناختن این مطلب، اساساً امر جدیدی است. با آنکه انشعاب فرقه‌ای، فی‌المثل در کلیسای مسیحی اولیه معمول بود، و بعدها به شکلی دردناک در دوران نهضت اصلاح دین / ضد اصلاح، عمومیت یافت، تنها تقریباً همین اواخر بود که با انتشار اثری چون آموزه‌های اجتماعی کلیساهای مسیحی Troettsch کثرت‌گرایی در درون کلیسا نه به منزله زخم‌های اسف‌انگیزی که باید ترمیم شود، بلکه به عنوان جزء طبیعی و حتی غنابخش سنت مسیحی دانسته شد. اما دومین نوع کثرت‌گرایی، کثرت‌گرایی‌ای است که در مقیاس جهانی در مجموعه سنت‌های دینی بزرگ جهان دیده می‌شود. این نوع کثرت‌گرایی دینی نیز یک مفهوم جدید است. لازم نیست چندان در تاریخ به عقب بازگردیم تا هویت‌های متضاد «مؤمن» و «کافر» را به منزله مقولات دینی غالب بیابیم. ام‌روز بی‌رس در اواخر قرن نوزدهم به ایجاز تمام این نگاه را

در فرهنگ شیطان این گونه شرح می‌دهد: «کفر، بی‌حرمتی شما به خدای من» است. اما همان‌طور که ارتباط ترا جهانی و وابستگی اقتصادی، درک پیوستگی بوم‌شناختی همه جهان، و تنها قدری کنجکاوی درباره دیگران، باعث می‌شود «بیگانگان» - همان‌ها که یونانیان بربر می‌نامیدند - به دوستان بدل شوند، درک ما از اجتماع هم نه فقط شامل همسایه ما در خیابان، محل کار یا کشور همسایه، که حتی دربرگیرنده کسانی است که در قاره‌ای دیگر زندگی می‌کنند. پس «کثرت‌گرایی دینی» در این بستر جهانی یک معنای ضمنی مثبت دارد، و آن اینکه نه تنها وجود سنت‌های دینی را می‌پذیریم، بلکه تأیید می‌کنیم هر یک از این سنت‌های دینی درستی و انسجام خودشان را دارند و هواداران‌شان هم‌شان و منزلت خود را دارا هستند.

این مقالات از دو جهت مؤید کثرت‌اند؛ نخست از آن وجه که تأثیر این آگاهی کثرت‌گرایانه دینی، چه درون سنتی و چه جهانی، را بر اخلاق و دین نشان می‌دهند و دوم، از آن جهت که خود این آگاهی، به طور مشخص در نقطه نظرهای کاملاً متنوع نویسندگان دیده می‌شود. یک مشخصه کثرت‌گرایانه نویسندگان این مقالات آن است که تعداد کسانی که در خصوص مطالعات دینی یا کلامی نوشته‌اند، تقریباً با نویسندگانی که از منظر فلسفه به موضوع نگریسته‌اند، برابر است. در این مقالات، همچنین شاهد یک گفت‌وگوی دائمی بین عقاید هستیم. گاهی این گفت‌وگو صورت صریح پاسخی مستقیم به یکی از مقالات را به خود می‌گیرد، و گاه به شکل نقد اظهارات محققین دینی توسط فلاسفه، و برعکس، نمایان می‌شود. گفت و شنودهایی چنین گشوده در باب موضوعات فلسفی - کلامی، شاید ده سال پیش امر نادری بود؛ موفقیت این گفت‌وگو نشانه چشم‌انداز کثرت‌گرایانه جدید، در نهادهایی چون دانشگاه است. اما وجوه کثرت‌گرایانه مهم دیگری هست که در این مجموعه مقالات ارائه شده است؛ از جمله: نقطه نظرات سنتی / محافظه‌کارانه و الهیات آزادی‌خواهانه، دیدگاه‌های طرفداران حقوق زن و نظرات مردانه، برداشت‌های پروتستان و کاتولیک و نیز ارائه دیدگاه‌های بودایی، اسلامی، یهودی و حتی سکولار. نکته جالب در این میان آن است که گفت‌وگوی این دیدگاه‌های در وهله نخست متضاد، در خصوص موضوعات تعیین‌کننده دینی و اخلاقی، اغلب نه تنها به یک موضوع مشترک، بلکه حتی به موضع مشترک می‌انجامد.

بنابراین، علاوه بر کثرت‌گرایی، مشخصه دیگری که همه این مقالات را به مثابه یک کل به هم می‌پیوندد، خودگفت‌وگو است: گفت‌وگو بین پاره‌ای از آراء و آراء مخالف آنها، و نیز گفت‌وگو بین دیدگاه‌های کلی‌تر و دیدگاه‌هایی متفاوت با آنها. در این گفت‌وگو مقالات کتاب را می‌توان با توجه به موضوع به سه گروه تقسیم کرد؛ هر چند موضوعات مشترکی چون کثرت‌گرایی، یک گفت‌وگوی به هم پیوسته مبسوط را فراهم می‌آورند.

مجموعه نخست مقالات یک طرح کلی از جهت‌گیری‌های جدید در اخلاق دینی در جهان کثرت‌گرای ما ارائه می‌دهند. این مقالات به پرسش‌های اساسی‌ای چون ماهیت خوبی، و زندگی خوب یا اخلاقی می‌پردازند. پرسش‌های مشخص‌تری که در زمینه اخلاق دینی در دو بخش بعدی مطرح می‌شود، مبتنی بر، و منبعت از همین پرسش‌های اساسی است.

در بخش نخست کتاب، یعنی «زندگی اخلاقی و امر خوب»، یک دسته‌بندی بعدی بین چهار مقاله نخست و دو تای آخر صورت می‌گیرد. مقاله‌های برایان هبلث ویت، لیندا پترسون، رابرت ام. آدامز، و آلن دُناگان خطوط کلی یک اخلاق دینی را رسم می‌کنند. با در نظر گرفتن این الگوهای اخلاق دینی، مقاله جیمز مک‌کلندان و مقاله من امکان «دور ایستادن» و طرح پرسش‌های روش‌شناسانه‌تر درباره نحوه برخورد با اخلاق دینی را فراهم می‌کند.

بنابراین، از یک سو بین چهار مقاله اول و دو مقاله آخر بخش نخست یک گفت‌وگوی ذاتی وجود دارد و از سوی دیگر در درون خود مقالات هم شاهد یک گفت‌وگو هستیم. برایان هبلث ویت به این پرسش که آیا یک زندگی اخلاقی دینی وجود دارد، پاسخ مثبت می‌دهد، پاسخی که لیندا پترسون آن را به چالش می‌گیرد. رابرت آدامز بحث مفصلی درباره کتاب جیمز گوستافسون دارد، که به عقیده او یک اخلاق خدامدار دیگر را مطرح می‌کند؛ آلن دُناگان نیز به این بحث می‌پیوندد. جیمز مک‌کلندان در یک رویکرد زندگی‌نامه‌ای به اخلاق دینی، به معرفی شخصیت سارا پیرپونت ادواردز و ذروتی دی می‌پردازد. در حالی که من با گوردن کافمن، و خصوصاً دان کیویت وارد گفت‌وگو می‌شوم و دیدگاه‌های آنان را پیرامون اخلاق و نسبتش با واقع‌گرایی دینی، در مقابل ناواقع‌گرایی دینی، به بحث می‌گذارم.